

Boekbesprekingen

Kraal, K. & Wolff, R.
Zorg voor ons: een onderzoek naar Marokkaanse ouderen en zorg

Amsterdam: Aksant, 2005, 84 pp.
ISBN 90 5260 189 5

Het is inmiddels algemeen bekend dat het aantal ouderen in Nederland verder zal toenemen in de komende decennia. In deze populatie ouderen bevindt zich ook een groeiende groep *allochtone* ouderen. Het betreft veelal eerste generatie migranten die niet het plan hadden oud te worden in Nederland, maar dit langzamerhand toch een realiteit zien worden. Met name in de grote steden zal het aandeel allochtonen in de ouderenbevolking snel groter worden. Zoals de auteurs van *Zorg voor ons* concluderen: 'Er vormt zich een kleurrijk grijs.'

Dit roept de vraag op of en hoe de huidige ouderenzorg moet worden aangepast aan deze verschillende groepen ouderen. De auteurs van *Zorg voor ons* geven in hun studie een eerste aanzet voor het beantwoorden van deze vraag. De studie bestaat uit twee delen. In het eerste deel gaan de auteurs in op cijfers omtrent allochtone ouderen, op het ouderenbeleid (en het ontbreken van een specifiek beleid voor allochtone ouderen), de zorgstructuur en onderzoeken naar en literatuur over allochtone ouderen. Het tweede deel van de studie richt zich specifiek op Marokkaanse ouderen en presenteert een vijftal cases. Aan de hand van deze cases beo-

gen de auteurs de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden met behulp van een theoretisch model dat zich richt op individuele kenmerken. Deze centrale onderzoeksvraag richt zich op de zorgwens en het feitelijke zorggebruik van Marokkaanse ouderen, de relatie daartussen en de invloed van factoren als kennis van zorgfaciliteiten, beschikbaarheid van zorg en culturele opvattingen over zorg en de samenhang daartussen.

Het eerste deel van de studie laat zien dat allochtone ouderen kampen met specifieke problemen die samenhangen met hun migratiegeschiedenis. Niet alleen hebben allochtone ouderen een lagere sociaal-economische positie dan autochtone ouderen, zij rapporteren ook vaker een slechtere gezondheid. Tegelijkertijd maken zij juist minder gebruik van professionele zorgvoorzieningen. Dit hangt niet alleen samen met onbekendheid met deze voorzieningen, maar ook met opvattingen over de zorgplicht van de familie. Met name Turkse en Marokkaanse ouderen zijn van mening dat hun kinderen voor hen moeten zorgen. Tegelijkertijd twijfelen veel allochtone ouderen eraan of hun kinderen wel daadwerkelijk voor hen zullen zorgen, waardoor veel ouderen volgens de auteurs hun toekomst niet onbekommerd tegemoet zien.

Het tweede deel van de studie presenteert de vijf cases uit de Marokkaanse groep. De cases presenteren niet alleen het gezichtspunt van de ouderen, maar ook die van het kind en van de professionele zorgsector. Het is

natuurlijk moeilijk om het vrij uitgebreide theoretische model te toetsen aan de hand van slechts vijf cases. Temeer daar door de beperkte mogelijkheden om geschikte respondenten te vinden, niet alle vijf sleutelinformanten ook daadwerkelijk gebruikmaken van professionele zorg. Desalniettemin leveren de vijf cases een interessante illustratie op van de problemen en de diversiteit binnen de groep. De verschillende invalshoeken van oudere, kind en professioneel hulpverlener geven een goed beeld van de complexiteit van de zorgwens en de realiteit van de Marokkaanse ouderen.

In de conclusie van de studie presenteren de auteurs hun interpretatie van de interviews en koppelen deze terug naar de bevindingen uit het eerste deel van de studie en het theoretische model. Tot slot schetsen zij nog enkele toekomstverwachtingen en doen zij een aantal beleidsaanbevelingen.

Deze studie is een van de weinige studies die zich richt op allochtone ouderen en daarom van belang voor onderzoekers en beleidsmedewerkers die met deze groeiende groep te maken hebben. De studie maakt ook duidelijk dat er meer onderzoek nodig is naar de positie van allochtone ouderen en de diversiteit binnen deze groep.

Djamila Schans

Munnik, R. e.a.
Geweldig! Over de vanzelfsprekendheid van geweld

Nijmegen: Valkhof Pers, 2005, 91 pp.
 ISBN 90 5625 194 5

De titel van de bundel *Geweldig! Over de*

vanzelfsprekendheid van geweld spreekt aan en belooft een aantal boeiende uiteenzettingen over de vraag waarom geweld zo gewoon is. Hoewel het de vraag is of geweld inderdaad, zoals in de inleiding wordt beweerd, steeds *gewoner* is geworden (zie bijvoorbeeld de recente studie van Wittebrood naar slachtofferschap), is het thema ontegenzeggelijk een belangrijk onderwerp. Er wordt binnen onderzoek en beleid veel aandacht besteed aan de oorzaken, aard en omvang van geweld en aan de vraag hoe geweld voorkomen kan worden. Voor een onderzoeker die zich doorgaans bezighoudt met vrij toegestaan onderzoek, is het interessant een wat filosofisch getoonzet boekje zoals deze bundel te lezen. De vier bijdragen in de bundel trachten elk de culturele basis van de verschillende aspecten van de fascinatie voor en het vóórkomen van geweld aan de orde te stellen. In de eerste bijdrage stelt Munnik zich tot doel te bespreken welke rol geweld speelt in de hedendaagse cultuur en of onze hedendaagse cultuur misschien een cultuur van geweld is. Munniks bijdrage is interessant en prikkelend; hij zoekt de verklaring in Girards begrip 'mimetisch begeren' waardoor mensen zouden willen bezitten wat anderen – rolmodellen – hebben. Deze benadering lijkt mij echter niet bij uitstek geschikt om het 'vanzelfsprekende' geweld waarvan in de titel van het boekje en door Munnik zelf wordt gesproken, te beschrijven en te verklaren. Al lezend komen verschillende voorbeelden in mij op waarvan ik me afvraag of ze passen binnen de invalshoek van Munnik. Heeft de aanhang van de tegenpartij iets wat supporters van een voetbalclub begeren? Ook als 'hun' team heeft gewonnen? Ziet een pleger van huiselijk geweld zijn slachtoffer als rolmodel?

Een heel andere invalshoek om het thema geweld te beschouwen, wordt gekozen door Jean-Pierre Wils in zijn bijdrage over de intrinsieke geweldsaffiniteit van met name monotheïstische religies. Met het monotheïsme brak volgens Wils het tijdperk van de intolerantie aan. Deze niet heel erg toegankelijke bijdrage is een wat vreemde eend in de bijt. Waar de drie andere bijdragen immers door te verwijzen naar relatief recente maatschappelijke ontwikkelingen een verklaring trachten te zoeken voor geweld, kiest Wils voor een theoretisch-theologische verhandeling waarin weinig raakvlakken met de dagelijkse realiteit expliciet zijn verwerkt.

In zijn bijdrage 'Nostalgie naar de vijand. Over de verloren eer van de politieke tegenstrever' houdt Theo de Wit een boeiend betoog aan de hand van het werk van onder meer Alain Finkielkraut en Carl Schmitt. Door politieke vijanden niet langer te beschouwen als gelijkwaardige tegenstanders heeft de westerse samenleving zichzelf geen dienst bewezen. Hiermee wordt namelijk de weg vrijgemaakt voor de ontmenselijking van de vijand: de vijand wordt een schurk en schurken moeten gestraft worden. Zodoende hoeft men niet in discussie met mensen als Jean-Marie Le Pen en kan de westerse coalitie onder aanvoering van de VS haar oorlogen in Afghanistan en Irak rechtvaardigen. De gevaren van het 'afschaffen' van de vijand worden niet heel expliciet gemaakt, maar duidelijk is wel dat De Wit de stelling van Finkielkraut onderschrijft, dat het ergste geweld niet voortkomt uit de tegenstellingen tussen mensen maar uit de vaste overtuiging dat men hen daarvan voorgoed zal verlossen.

In de vierde en laatste bijdrage aan de bundel koppelt Hessel Zondag een veronderstelde toename van narcisme aan allerlei uitingen

van geweld. Narcisten eisen respect van en hunkeren naar bewondering door anderen, maar willen tegelijkertijd niet aan het oordeel van diezelfde anderen onderworpen zijn. De hedendaagse expressief individualistische cultuur zou aanzienlijk bijdragen aan het toegenomen narcisme. Deze bijdrage biedt door de gekozen invalshoek de beste verklaringen voor de alledaagse vormen van geweld. Waar de eerste bijdrage niet echt lijkt te kunnen omgaan met alledaagse vormen van geweld, zoals huiselijk geweld, 'zinloos' geweld en hooliganisme, de tweede bijdrage zich richt op de gewelddadigheid van monotheïstische religies en de derde bijdrage met name betrekking lijkt te hebben op (staats)geweld gericht tegen groepen, is de vierde bijdrage doorspekt met sprekende, alledaagse illustraties en leent het zich ook tot dóórdenken. Zo past bijvoorbeeld het recent in het nieuws opduikende verschijnsel 'happy slapping' naadloos in deze bijdrage en zijn er tal van (al dan niet hedendaagse) onhebbelijkheden en vormen van agressief gedrag die uitstekend door de benadering van Zondag kunnen worden verklaard. In mijn optiek is deze bijdrage de interessantste van de bundel. Desondanks blijft de vraag zich continu opdringen hoe het toch komt dat, ondanks al dat veronderstelde narcisme, de meeste sociale interacties vreedzaam verlopen. Nu deze vraag niet op zijn minst kort wordt aangestipt, ben ik ondanks de lezenswaardigheid van de bijdragen niet overtuigd geraakt van de in titel en inleiding besproken vanzelfsprekendheid van geweld.

Leontien M. van der Knaap